

CAPÍTOL 21

AGUSTÍ DURAN I
SANPERE

1887 - 1975

CASA MUSEU DURAN I SANPERE

MUSEU DE CERVERA / JORDI BALCELLS

La dèria de guardar-ho tot per explicar-ho als que vindran

“En aquesta casa les innovacions han entrat per la cuina”, em diu la Carme Bergés Saura, directora del Museu Comarcal de Cervera, mentre em mostra una torradora i una cafetera elèctriques. Són aparells quasi centenaris, dels primers models que va haver-hi a Catalunya, quan feia ben poc que l’electricitat circulava a les llars. Es troben a la cuina de la casa museu Duran i Sanpere, que ocupa tota la primera planta d’un habitatge del carrer Major de Cervera, i que ha “aguantat” bé el pas del temps (i les tremolors provocades pel túnel de la carretera que passa just per sota -des que es va fer l’A-2, però, hi ha pocs cotxes-).

“Les innovacions les han portat, doncs, les dones”, afegeix la Carme. En canvi, a les sales “de visita” no hi arribaven pas les novetats, o tardaven molt a entrar-hi. Si es pot destacar un estil d’aquestes sales, diria que és “l’immobilisme”. Després hi anirem. Som, ara, a la cuina, que té el foc a terra, la cuina econòmica i la cuina de gas. Tenia la voluntat de conservar-ho tot, l’estadant d’aquesta casa, encara que ja no es fes servir. L’estadant era l’his-

toriador Agustí Duran i Sanpere, autor de nombroses publicacions sobre Cervera i Barcelona, i gran expert en art medieval català -a ell es deuen molts aclariments sobre artistes desconeguts del gòtic català-.

Acompanyat de la Carme Bergés, faig un recorregut per les estances de la casa natal de Duran i Sanpere. La primera impressió que un pot tenir a l’entrar-hi és que és una llar d’una família conservadora. A mi se m’ha esvaït de seguida en veure, en una tauleta de nit d’una habitació, el llibre “El segon sexe”, de Simone de Beauvoir. Abans que jo obri la boca, la Carme em diu: “El va traduir al català Hermínia Grau, dona d’Agustí Duran. També va traduir Simone Weil, entre d’altres autors, i va treballar per a Edicions 62 i per a Enciclopèdia Catalana. Era una dona culta: tenia quasi tota la carrera de piano, i va estudiar història: “Jo no vull que ningú es posi les sabatilles per parlar amb mi”, deia. Volia la igualtat amb el seu marit, també en el terreny intel·lectual”, m’explica la Carme. “A més, va mantenir una correspondència riquíssima amb intel·lectuals”. Precisament la correspondència familiar i la memòria oral -dues fonts considerades menors, erròniament- han estat claus per “museïtzar la quotidianitat”, en paraules de la Carme.

Hermínia Grau se sentia ofegada per “haver de fer les coses com sempre s’han fet”. Era lliurepensadora, treballadora, independent. Contrariada per l’època que li havia tocat viure, en què les dones encara tenien poc a dir, i menys a fer, esta-

va molt sovint malalta -o malaltissa, deien alguns-; la seva era una malaltia de difícil diagnòstic. L’any 1939 es va traslladar a París per ser operada. El marit va haver de fer, com podia, de llançadora entre una Barcelona bombardejada i un París a punt de caure sota la grapa dels nazis. Al consell de guerra sumariíssim que van fer a Duran i Sanpere, tot just acabada la guerra civil, van retreure-li aquestes “escapades” a l’estranger. També va pesar-li el fet que durant la guerra havia estat el responsable del que ell anomenava la “Creu Roja” del patrimoni documental català (la salvaguarda dels arxius catalans). Duran i Sanpere se’n va fer càrrec, juntament amb un equip de col·laboradors, protegint-los i, si calia, traslladant-los en caixes, sobretot a Viladrau.

Però tot i això, Duran i Sanpere va poder continuar treballant a la feina de la qual havia estat desposseït: director de l’Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona. I va tornar a poder viure, amb la família, a l’habitatge que comportava el càrrec, la mateixa seu de l’arxiu, la Casa de l’Ardiaca, des d’on, en ple franquisme, recopilava qualsevol pamflet o full clandestí. Molts dels qui els editaven sabien que podien disposar-los cada dijous abans de les vuit del matí a la bústia de la Casa de l’Ardiaca, on una de les seves filles els recolliria... abans que ho fes el conserge.

Duran i Sanpere tenia la dèria de guardar-ho tot, per a les futures generacions. Si a la casa de Cervera va voler conservar el foc a terra i la cuina econòmica i tots els aparells, per més que hagues-

sin quedat obsolets, a l’Arxiu Històric de la Ciutat tenia la missió de guardar tots els papers.

Som ara a la capella particular, pintada per Pau Bèjar, el qual va arribar a Cervera per atzar: en tornar de Cuba, un capellà li va encarregar la decoració de l’absis de l’església de Sant Agustí de la capital de La Segarra. També pintava cases senyoriales de Cervera, va fer el disseny del gegant negre d’aquesta població... Va fer un munt de retrats de la noblesa. Bèjar va arribar a tenir taller a Madrid, al carrer Velázquez.

“Ja veus que el seu és un estil “fàcil””, em diu la Carme. “Clàssic”, apunto, conscient que empro les mateixes vocals. En aquesta capella es van celebrar alguns bateigs i comunions dels infants de la casa -que es troben retratats a les parets com a àngels-. Els veig tristos... Bèjar duia al damunt la tristesa d’haver perdut la dona quan tornava de Cuba, amb ella i els dos fills petits. La dona va emmalaltir i va morir al vaixell. La imatge de com llençaven el fèretre al mig del mar el va acompanyar sempre.

Tot ho impregnava, la religió. A principis de l’estiu els Duran duïen les bicicletes a beneir (després de la guerra, ja no hi van viure tot l’any, en aquesta casa: era només d’estiu). Així que s’obria la casa per tota la temporada estiuenca calia fer-ne la neteja a consciència. “Les tres germanes ens posàvem uns mocadors al cap i apa!, a netejar! Ens hi passàvem tres dies! I també venien dues dones a ajudar-nos. Havíem de netejar persianes, treure fundes. A mi em tocava la pols”, expli-

ca Eulàlia Duran, filla de l’Agustí i l’Hermínia, en una extensa entrevista publicada en format llibre (“Eulàlia Duran i Grau. Converses íntimes”). L’arribada dels Duran Grau a Cervera era tot un ritual: “Durant la primera setmana, les senyores de Cervera demanaven hora de visita a la meva mare i venien a casa a donar la benvinguda a la família”, recorda Eulàlia Duran, que va estar casada amb Max Cahner, qui va ser conseller de Cultura de la Generalitat.

Al menjador, em sorprèn veure la taula ben parada, amb una ampolla de cava i tot. A punt de ser beneïda! M’imagino els plats de sopa fumejant, acabats d’omplir per la serventa, que vivia a la part de dalt de la casa, on antigament mataven el porc. És magnífic el llum situat damunt la taula. De motius florals i figures mitològiques femenines, és un dels pocs elements modernistes que hi ha a la casa. Era de gas acetilè. Però l’electricitat va desbancar de seguida el gas. Per això s’hi va incorporar una pereta, a l’extrem de la qual hi ha el botó que encenia i apagava el llum.

Tinc la impressió de profanar la intimitat familiar quan entro a l’espai més noble de la casa, format per les sales i habitacions que miren al carrer Major. Van estar molt i molt temps sense ser trepitjades: l’any 1914 moria Agustí Duran i Farreres, pare del “nostre” protagonista (Duran i Farreres és qui havia comprat la casa a l’oncle Mariano -que havia marxat a Puerto Rico a fer fortuna-). Elisa, la seva vídua, una dona “de les d’abans” -en contrast amb l’Hermínia-, va “posar

de dol” tota aquesta zona. La va tancar amb pany i clau després d’haver-ne tapat els mobles amb llençols. Així allunyava dels seus pensaments l’alegria que hi havia regnat. “Gràcies a això els mobles, els objectes, els papers pintats de les parets, els teixits i les fotografies d’aquest part de la casa s’han conservat molt bé”, m’explica la Carme quan som a la “cambra alegre” (és, de totes, la que té més llum). Té cambra i recambra (el dormitori). “Els metges no eren partidaris que la recambra no tingués ni llum ni ventilació, molta robes i catifes. Per això aquesta estructura de cambra i recambra va acabar desapareixent”, diu la Carme. L’Elisa va continuar vivint a aquesta casa, fins que morí, el 1942. Aleshores passà a mans de l’hereu, Agustí Duran i Sanpere.

De la “zona noble” em criden l’atenció els nombrosos elements d’higiene personal: un rentamans -d’abans que hi hagués aigua corrent; té un dipòsit a dalt, que s’omplia d’aigua, i una galleda a sota-, un tocador, un bidet, un orinal... “Tenien comuna, però, a la nit, per no haver de creuar tota la casa i sortir fora al pati, feien servir aquests orinals de ceràmica”, em diu la Carme. Ah! I en restauració tenen una curiosa cadira de braços foradada per col·locar l’orinal. “Don Pedro”, en deien.

Tot i que Duran i Sanpere va ser un historiador de primera, en aquesta casa museu, més que la seva ingent obra, el protagonisme el té la mateixa llar. És un lloc de visita imprescindible per conèixer com era abans la vida de la burgesia rural.

DANIEL ROMANÍ

Generalitat de Catalunya
Agència Catalana
del Patrimoni Cultural

DIUMENGE QUE VE: RAIMUNDA BASSACS (CASA MUSEU TEIXIDOR BASSACS, GIRONELLA)